

РОЛЬ ФІНАНСОВОЇ ПОЛІТИКИ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СТАЛОГО РОЗВИТКУ АГРОСФЕРИ

Постановка проблеми. На фоні зростання темпів економічного розвитку агросфери спостерігається виснаження природно-ресурсного потенціалу, процеси деградації генетичного фонду, доквілля, і як наслідок – погіршення якості життя сільського населення. Почали стрімко виходити проблеми сталого розвитку агросфери. Застосування традиційних фінансових інструментів в агросфері переконує в істотному зниженні їх дієвості щодо сприяння сталому її розвитку, екологізації агровиробництва, застосуванню сучасних екологоорієнтованих технологій тощо.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вітчизняна наука генерувала вагомий доробок теоретико-методологічного характеру із проблем сталості, який висвітлено в працях В. Борисової, О. Бородіної, Б. Буркинського, О. Веклич, В. Гейця, О. Гудзь, Б. Данилишина, М. Дем'яненка, С. Дорогунцова, М. Кропивка, П. Лайка, М. Маліка, Л. Мельника, О. Непочатенко, М. Паламарчука, Б. Пасхавера, Н. Прокопенко, П. Саблука, В. Синчака, П. Стецюка, В. Терещенка, В. Трегобчука, А. Третьяка, М. Хвесика, Є. Хлобистова, Л. Худолій, А. Чупіса, В. Юрчишина та деяких інших.

Виклад основного матеріалу. Сталий розвиток агросфери це гармонія природи й соціуму сільських територій на підґрунті зростаючих фінансових здобутків та високих інноваційних технологій агросфери, це своєрідний тип динаміки економічного росту, який повністю задовольняє потреби сьогодення, і проте не загрожує здатності прийдешніх поколінь повністю задовольняти свої майбутні потреби. Зважаючи на параметри реалізації розподільчих і перерозподільних фінансових відносин до складових фінансової політики долучено: бюджетну, податкову, грошово-кредитну, інвестиційно-інноваційну, соціально-екологічну політики. Активність фінансової політики стосовно фінансових відносин, полягає в тому, що вона дає змогу адекватно оцінити реальні фінансові потреби економічних суб'єктів та сприяти їх реалізації в новій комбінації засобів, методів, гібридно-фінансових технологіях. З'ясовано, що деформація однієї з складових фінансової політики вимагає часткової модифікації чи повної реструктуризації інших складових. В контурі кожної складової фінансової політики реалізується певний фінансовий інструментарій, адекватний розвитку фінансового простору (фінансової системи, фінансового механізму) [1].

Визнано, що агросфера це складна і одночасно вразлива соціально-економічна й агробіологічна система з диверсифікованими функціями – ресурсного життєзабезпечення (виробництво агропродукції), життєдіяльності (зайнятість, умови і якість життя сільського населення), просторове життєоблаштування (освоєність агроландшафтів, проживання на сільських територіях), яка має вирішальне призначення щодо забезпечення сталого розвитку усього суспільства. До складових агросфери долучено: соціальний потенціал сільських територій, агроландшафт, аграрне виробництво. Доведено, що орієнтація заходів фінансової політики за означеними складовими агросфери забезпечить системність і збалансованість функціонування агросфери [8].

Встановлено, що зростання агросфери орієнтується на кількісне збільшення параметрів та масштабу її економічної складової в фізичному вимірі. Розвиток же передбачає якісну модернізацію в структурі, конструкції і композиції фізичних обсягів і фінансових потоків агросфери. Сталий розвиток орієнтується на якісну модернізацію, що важливіше, ніж просто економічне зростання, яке ґрунтується лише на збільшенні кількісних параметрів, й означає раціонально збалансоване якісне поліпшення соціальних, економічних і екологічних його аспектів. Сталий, тобто соціально, економічно і екологічно збалансований гармонійний розвиток вважаємо надзвичайно важливим для агросфери,

оскільки природні ресурси набувають ознак виробничих факторів, а агродіяльність відбувається у лоні проживання сільського населення. Таке визнання сутності сталого розвитку агросфери зумовлює необхідність зміни траєкторії існуючого поступу агросфери та пошуку фінансового інструментарію щодо забезпечення її сталого розвитку.

Виокремлено три ієрархічно взаємопов'язані проблеми сталого розвитку агросфери. Вони зводяться до справедливого розподілу (distribution) ресурсів; підтримки стійкого визначеного масштабу аграрної економіки, який був би адекватний її екологічній системі життєзабезпечення і можливостей; ефективного збалансованого розподілу (allocation) ресурсів у часових вимірах [2].

Виявлено, що фінансова політика щодо забезпечення сталого розвитку агросфери проявляється через ряд певних функцій – прогнозування, планування, координація, стимулювання, організація, корегування і фінансовий контроль, які реалізуються через розробку фінансової стратегії сталого розвитку агросфери на підґрунті паритету; окреслення завдань та сценарію сталого розвитку агросфери; встановлення збалансованих пропорцій між темпами економічного зростання та використанням природно-ресурсного агропотенціалу; дієвий фінансовий контроль; окреслення контуру „правил гри” в агросфері; стимулювання економічному розвитку економічних суб'єктів агросфери; координацію інтересів й діяльності органів державного та територіального управління і економічних суб'єктів щодо забезпечення еколого-економічної зрівноваженості та сприяння еколого-економічній інтеграції сукупності процесів та функцій на всіх рівнях агросфери; моніторинг і діагностика існуючого сталого розвитку.

Завданнями фінансової політики щодо забезпечення сталого розвитку агросфери можна вважати: мобілізацію з різних джерел фінансових ресурсів в агросферу; структурна перебудова агросфери; встановлення раціонального (який узгоджував би забезпечення фінансових інтересів усіх суб'єктів фінансових відносин агросфери) розподілу, перерозподілу та використання фінансових ресурсів; підвищення ефективності використання фінансових ресурсів в агросфері; досягнення більш високого рівня добробуту сільського населення за рахунок підвищення соціальної спрямованості фінансової політики; фінансове регулювання (стимулювання чи стримування); фінансовий контроль; ефективне використання фінансового механізму відповідно до основних завдань стратегії і тактики фінансової політики що постійно змінюються; інформаційне забезпечення; створення ефективної та дієвої системи управління державними фінансами в агросфері.

Одним з вирішальних завдань фінансової політики вважається формування і підтримка макрофінансової рівноваги в економічному просторі, оскільки економічний простір в стані макрофінансової рівноваги забезпечує найбільш результативне використання фінансових ресурсів і адекватне задоволення фінансових потреб. Обґрунтовано, що неефективність фінансової політики зумовлюється недооцінкою в методологічних підходах до її формування таких важливих аспектів, як відкритість, транспарентність і не лінійність функціонування фінансових систем.

До найважливіших показників визначення дієвості механізму фінансової політики забезпечення сталого розвитку агросфери доцільно долучити: виконання та напрями зведеного бюджету; динаміку ВВП агросфери; фінансовий контроль за доходами і видатками; доходи та якість життя сільського населення; стан довікілья сільських територій; рівень страхового захисту; обсяги і структуру інвестицій в агросферу; інформаційне забезпечення; обсяги та доступність банківського кредитування; рівень інфляції; фінансові результати та оподаткування діяльності агроформувань. Наголошено, що частина цих вимірників взаємопов'язана між собою, та може бути використана окремо або в комплексі, деякий сегмент із них, відображає суперечливі цілі фінансової політики агросфери щодо забезпечення її сталості [4].

Бюджетне фінансування є важливим фінансовим інструментом фінансової

політики забезпечення сталого розвитку агросфери, але починаючи з 2009 р., під впливом кризи на 49%, зменшилось бюджетне фінансування агросфери. Встановлено, що бюджетне фінансування агросфери не принесло очікуваних результатів у контексті її сталого розвитку.

Встановлено, що ще одним з найважливіших компонентів фінансової політики забезпечення сталого розвитку агросфери є система оподаткування, оскільки вона помітно впливає на вибір організаційно-правової форми підприємництва на селі, обсяги, спеціалізацію, структуру та розміщення аграрного виробництва, рівень результативності використання та обсяги резервування наявних фінансових ресурсів. Виявлено, що найбільший вплив на результати ефективності аграрного виробництва мають обсяги наявного податкового навантаження на 100 гектарів продуктивних угідь. Визнано, що деградація агросфери на більшій частині сільських територій є закономірним наслідком однієї непродуманої зорієнтованості щодо нарощення доходної частини бюджетів усіх рівнів.

Висока потреба банківського кредитування відмічалась у 54,3% агроформувань; низька – 19,6%. 80% економічних суб'єктів агросфери, практично не мають можливості залучення кредитів, оскільки банкам не вигідно їх кредитувати. Водночас, кредитні спілки територіально розташовані нерівномірно, їх кількість є незначною, а обсяг наявних кредитних коштів унеможливує забезпечити сільськогосподарських товаровиробників необхідними кредитами [7].

У структурі факторів, що призвели до втрат фінансових ресурсів в аграрній сфері найбільшу частку займають неефективна діюча система планування прогнозованої потреби в коштах бюджетних програм та недостатнє розуміння кінцевої мети аграрних реформ, не враховуються існуючі проблеми сільськогосподарської галузі.

При проведенні фінансового контролю як засобу підвищення ефективності фінансового механізму організації економіки слід дотримуватись наступних принципів: законність; компетентність; достовірність; самодостатність; безперервність; повнота; доцільність; ефективність; своєчасність; відповідальність; оперативність.

Страховання виступає водночас засобом залучення фінансових ресурсів, а також надійним способом відшкодування збитків [6]. Необхідність страхового захисту сільськогосподарських товаровиробників та сільських жителів має кілька аспектів: природний, юридичний, економічний, соціальний та міжнародний. Останніми роками щорічні обсяги страхових платежів за страхуванням врожаю сільськогосподарських культур та тварин сягали лише 4–7 млн грн. що коливалось в межах 0,21–0,25% від загального розміру зібраних страхових премій з ризикового страхування у відповідні часові періоди. Агроформування зазвичай не страхують ні майно, ні свою виробничу діяльність. За регіонами України карта ризиків відмінна і зимові ризики для озимих культур оцінюються майже у 4,5% – 6% від загальних премій (6–13% для вегетаційного циклу). Страхова сума на застрахований гектар коливається в межах від 230 до 2500 грн, а страхові внески на 1 га коливаються від 7 до 125 грн. Процедури агрострахування на рівні агроформувань значно різняться, проблемами його розвитку визнано недостатній асортимент страхових продуктів та незначний рівень охоплення страхувальників. З'ясовано, що екологічне страхування в агросфері практично відсутнє [5].

Якщо фінансова політика забезпечення сталого розвитку агросфери буде цільовою, стабільною і зорієнтованою на довгостроковий термін (принаймні на 10 і більше років), вона буде дієвою. Для цього необхідно розробляти її стратегію. Метою стратегії сталого розвитку агросфери визнано фільтрацію, відбір та реалізацію стрижневих напрямів фінансової політики, зорієнтованих на формування сприятливих передумов для забезпечення її сталості.

Висновки і перспективи подальшого розвитку. Нині не проведені дуже важливі

для аграрної сфери структурні реформи, не відбулася модернізація державної підтримки та податкової системи, не врегульовані до необхідного економічного рівня ціни і тарифи, не вжито заходів з розвитку інфраструктури та фондового ринку. Обрана фінансова політика, суперечила пропозиціям науковців, що призвело до руйнації інфраструктури села, ліквідації численних установ культури, освіти, охорони здоров'я, а його результати заклали фундамент для знищення самої можливості відтворення та розвитку аграрного потенціалу в Україні. Критичне осмислення цих проблем розкриває як складність визначення нової траєкторії деконструкції теоретичного інструментарію фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки, так і неможливість швидкого однозначної і простого їх вирішення. Складність їх рішення підсилюється тим, що, з одного боку, необхідно забезпечити продовольчу безпеку, наповнення бюджету, а з іншого, – наріжним каменем нової траєкторії фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери економіки має бути забезпечення стійкого, поступового відродження сільського господарства, з його переходом на більш досконалі технології, при сучасних формах ведення виробництва, на базі нових цінностей та ідей, якісно нових вимірів і підходів, адекватних ринковим дифузій, запитам та викликам сьогодення. Ми стоїмо перед необхідністю формування якісно нової парадигми фінансової політики забезпечення сталого розвитку аграрної сфери, яка радикально відрізняється від колишньої і враховує досвід ХХІ ст.

Анотація. Розглянута роль фінансової політики забезпечення сталого розвитку агросфери, як складової сучасних фінансових перетворень.

Здійснено експертизу раціональності бюджетного фінансування та дієвості податкових важелів фінансової політики в аграрній сфері на відповідність засадам її сталого розвитку. Запропоновано можливі напрями гармонізації державної фінансової підтримки агросфери. Виокремлено та охарактеризовано основні чинники, напрями та засоби реалізації кредитної політики в агросфері в період аграрних перетворень. Розкрито роль і значення фінансового контролю та інформаційного забезпечення фінансової політики сталого розвитку агросфери. Охарактеризовано страхування, як інструмент сталого розвитку агросфери.

Ключові слова. Фінансова політика, контроль, сталий розвиток, агросфера, інструментарій фінансової політики.

Аннотация. Раскрыта роль финансовой политики обеспечения устойчивого развития агросферы, как составляющей современных финансовых превращений.

Осуществлена экспертиза рациональности бюджетного финансирования и действенность налоговых рычагов финансовой политики в аграрной сфере на соответствие принципам его устойчивого развития. Предложены возможные направления гармонизации государственной финансовой поддержки агросферы. Выделены и охарактеризованы основные факторы, направления и средства реализации кредитной политики в агросфере в период аграрных превращений. Раскрыта роль и значение финансового контроля и информационного обеспечения финансовой политики устойчивого развития агросферы. Охарактеризовано страхование, как инструмент устойчивого развития агросферы.

Ключевые слова. Финансовая политика, контроль, устойчивое развитие, агросфера, инструментарий финансовой политики.

Annotation. Considered role financial policy of providing steady development of agrosfera, as a constituent of modern financial transformations.

Examination of rationality the budgetary financing and effectiveness of tax levers of financial policy are carried out in an agrarian sphere on accordance to principles of her steady development. Possible directions of harmonization state sponsorship of agrosfera offered. Basic

factors, directions and facilities of realization of credit policy, distinguished and described in agrosfera in the period of agrarian transformations. A role and value of financial control and informative providing of financial policy of steady development of agrosfera are exposed. Insurance described, as an instrument of steady development of agrosfera.

Keywords. Financial policy, control, steady development, agrosfera, tool of financial policy.

Список використаних джерел:

1. Ботвіна Н.О. Фінансова політика сталого розвитку агросфери / Н.О.Ботвіна // Монографія – К.: ННЦ ІАЕ. – 2011. – 303 с.
2. Ботвіна Н.О. Вплив фінансової політики на інтеграційні процеси в аграрній сфері України / Н.О.Ботвіна. – Херсон: Таврійський науковий вісник. Вип. 74, –2011.– С.196-204.
3. Ботвіна Н.О. Формування і реалізація механізму фінансової політики сучасного економічного простору. / Н.О.Ботвіна /. – Електронне наукове фахове видання міжнародний науково-практичний журнал "Фінансовий простір". – Черкаси, – 2014р. С.68-72.
4. Ботвіна Н.О. Сучасний стан бюджетного фінансування аграрного сектору економіки України / Н.О.Ботвіна // I міжнародная научно-методическая конференция «Современная экономическая наука: новые гипотезы, тенденции и перспективы» – Одесса, - 2014. – С. 100-103.
5. Ботвіна Н.О. Визначення сутності стримання розвитку страхового ринку в Україні / Н.О.Ботвіна // Економіка, менеджмент, бізнес №2(10) – Київ: Державний університет телекомунікацій, – 2014. С. 39-44.
6. Ботвіна Н.О. Страхування / Н.О.Ботвіна // Підручник. – Одеса: – Міжнародний гуманітарний університет, – Видавництво ІТ, – 2014. – 303с.
7. Ботвіна Н.О. Теоретичні засади системи управління фінансами в діяльності банківських установ / Н.О.Ботвіна // V Науково-практична інтернет-конференція "Проблеми ринку та розвитку регіонів України в ХХІ столітті" 10 - 12 грудня 2014 року – Одеса – 2014.
8. Гудзь О. Є. Механізм забезпечення фінансовими ресурсами сільськогосподарських підприємств// Вісник Харк. нац. техн. ун-ту сільського господарства: Економічні науки. Вип. 50 – Харків: ХНТУСГ, 2009 р. – 400 с. - с.90 - 94.